

Центральні образи та мотиви в поезії Сільвії Плат

Ольга Заболотна

Кафедра прикладної лінгвістики, Національний університет «Львівська політехніка», вул. С. Бандери, 12, Львів, 79013
УКРАЇНА, E-mail: zabolotna.olha@gmail.com

This article analyzes the images of poetic works of Sylvia Plath. Plath's poetry gives a vision of life as enhanced by death. Her elegant and controlled style belied her images of anger, violence, and pain. Her finest work is the poetic realization of ultimate love and ultimate death.

Ключові слова: образ, концептуальна метафора, алюзія, жіноча ідентичність, поетичний контекст.

“Dying is an art, like everything else, I do it exceptionally well.”

“Вмирати... Як і усе довкола – це мистецтво! Роблю це досить добре я...”, - написала Сільвія Плат в одному зі своїх останніх віршів. І вона дійсно змогла дуже тонко описати суїцидальний настрій у своїх віршах.

Сільвія Плат вважається визнаним майстром сповідальної лірики. Її вірші стали особистим щоденником, антологією емоцій та почуттів авторки, описаних за допомогою химерних образів. У цьому вона продовжила традицію Емілії Дікінсон.

У своїй поетичній автобіографії Сільвія Плат зображає себе самотньою та беззахисною молодою жінкою, що потрапила в пастку цього світу, повного жорстокості і небезпеки.

Всі тексти письменниці пронизані депресивними нотками, а їх головною героїнею незмінно є смерть. Світ недосконалий - ця істина, яку більшість сприймає як даність, стала для неї причиною нескінченної душевної муки.

Сільвія була старшою дитиною в сім'ї Отто і Аурелії Плат. Сім'я жила в містечку Вінтроп, розташованому недалеко від Бостона. Саме тут вона вперше побачила море, і пізніше цей образ став лейтмотивом її творчості. Її батько, німецький емігрант, був професором Бостонського університету, визнаним спеціалістом з бджіл. Сільвія та її брат цілком перебували під «залізною владою» цієї авторитарної людини. Зокрема він вимагав від дітей успіхів у навчанні, тому вони щовечора повинні були розповідати йому, що вивчили за день. Автор біографії Сільвії Плат Лінда Вагнер-Мартін зазначила, що “ці відносини, які навряд можна було б вважати нормальними, створювали особливий образ батька: критика та судді, якому слід було догоджати...”.[1]

Батько помер від ускладнення після хірургічної операції, пов'язаної із запущеним цукровим діабетом, коли Сільвії було всього 10 років. Ця трагедія багато в чому визначила всю її творчість. У деяких її віршах можна прочитати скорботу за батьком, усвідомлення крихкості щастя і несправедливості життя. «Я ніколи більше не стану розмовляти з Богом!», - написала вона у своєму щоденнику незабаром після його смерті. Але здебільшого вона зображала його як деспота і тирана, який навіть після смерті не давав їй відчуття себе вільною, залишаючись в свідомості

дівчини свого роду контролюючою інстанцією. У скандально відомому вірші «Татусь», в якому героїня хоче воскресити свого батька, щоб потім вбити його своїми руками, вона пише:

“Татусю, я б убила тебе,
але ти все помітив і раніше пішов ...
Мішок з важкого грубого каменю,
жахлива статуя з сірою ногою ...”

Плат орієнтується на класичні поетичні зразки англомовної поезії. Ще в студентські роки вона багато працювала над стилем, прагнучи створити чітку ритмічну структуру. Однак далеко не завжди вона могла вписати свої переживання в ці задані рамки. У найбільш емоційних віршах розмірений склад поступається місцем нагромадженню образів, які швидко і мозаїчно чергуються. Її стиль близький до техніки «потoku свідомості» з притаманною їй хаотичністю і умовністю.

Центральною темою ключових образів та мотивів в поезії Сільвії Плат є тема смерті. Більшість віршів, написаних авторкою в 1960-х роках, являються пошуком нових метафоричних “імен” смерті, яка є тим семантичним полюсом, до якого прагне практично кожен образ поезії Плат. В контексті її поезії образ тіла набуває стійкого зв'язку з мотивом ув'язнення, клаустрофобії та являється варіантом концептуального образу замкнутого обмеженого простору. В поезії авторки тема смерті розвивається через просторові концептуальні метафори. Тема смерті нерозривно пов'язана з мотивом хвороби. У віршах поетеса розробила цілу серію образів лікарні, медсестер, лікарів, пацієнтів. Переносючи слова з медичного дискурсу в незвичне для них лексичне середовище, Плат досягає ефекту незвичної стилістичної експресії (поняття експресії доволі широке і трактується в лінгвістиці доволі узагальнено – як “сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мови, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті засобом суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту чи адресата мовлення”), перетворюючи ці “медичні” образи в символи вмирання. В даному випадку ми можемо спостерігати, як поетичний контекст, в який попадає професійне слово зі сфери медицини, робить його експресивною поетичною одиницею (експресивність - визначальні риси художнього стилю, важливі чинники впливу на читача, на психологію його відчуттів).

Назва поезії “Пані Лазар” декларує тему, котра стала головною для всієї творчості Сільвії Плат – тему співвідношення “жіночого” світу та “чоловічого” міфу. Поетеса працює уже з “готовими” образами-концептами європейської культури,

виокремлюючи їх зі звичного контексту, і намагається поєднати з “жіночим світом”, тим самим, говорячи про їхню односпрямованість та відчуження від жіночого начала. Обираючи назву поезії, авторка ніби порівнює себе з Лазарем, якому не дали померти. Даний мотив можна визначити як наскрізний для всієї творчості Сільвії Плат.

У другій строфі поетеса вводить важкий для розуміння образ “нацистського абажура”, з яким порівнює свою шкіру (*A sort of walking miracle, my skin/Bright as a Nazi lampshade*). [2] На думку К.Лі ай Лінг, це алюзія на жахливий факт з історії нацизму, коли полонених євреїв нацисти використовували як живий матеріал для дослідів, досліджуючи їхні тіла та намагаючись здійснити нове відкриття в області біології та генетики. Тема смерті та видовища зливається в рядках, де смерть проголошується мистецтвом – *Dying is an art*.

Ash, ash - ...

Herr God, Herr Lucifer

Beware,

Beware. [3]

У наведених вище рядках виникає мотив згорання, за допомогою якого актуалізується цілий ряд наскрізних образів – це і печі нацистів, в яких спалювали в'язнів живцем, і християнське пекло, і вогні інквізиції, на котрих палили відьом. Це чергове злиття в авторській пародії образів Бога, диявола та нацистів як різноманітних фігур єдиної патріархальної чоловічої культури очевидно в іронічному зверненні - *Herr God, Herr Lucifer*.

Поезія закінчується рядками:

“Out of the ash

I rise with my red hair

And I eat men like air.” [4]

У цій перемозі жіночого ліричного героя над патріархальним світом С.Губар бачить триумф жіночого образу Лазаря над убивцями нацистами. І все ж таки це досить неповна інтерпретація наведених рядків, надзвичайно містких з точки зору інтертекстуальності. Образ рудої жінки, котра постає з попелу, можна розглядати як алюзію на міфічний образ птаха Фенікса, як відсилання до образів Жанни Д'Арк та відьом середніх віків, яких спалювали. Образ ліричного героя даної поезії настільки семантично місткий, насичений культурологічним змістом, що його навряд чи можна розглядати як автобіографічний. На прикладі даної поезії стає зрозуміло, що при аналізі творів Сільвії Плат пошук паралелей між образами та життям автора стає менш вагомим, ніж спроба дати відповідь на питання, як жіночий ліричний герой визначає свою ідентичність у термінах та міфах патріархальної культури.

Проблема звільнення жіночої індивідуальності з-під гніту чоловічої традиції з особливою експресією вирішується у вірші “Татусь”. Як і в “Пані Лазар” Плат звертається до образів нацистів та євреїв, котрих вони знищували, перетворюючи їх в символи пригнічення жіночої ідентичності в рамках патріархальної культури. На початку вірша образ

батька метонімічно вводиться з допомогою образу чорного черевика. Згодом даний образ набирає метафоричного значення темного світу, в якому до свого тридцятиліття “мов нога” перебуває “бідненька та біла” героїня (*In which I have lived like a foot/For thirty years, poor and white*). [5] Як бачимо протиставляється колірна гамма жіночого та чоловічого світів, в результаті чого колірна ознака в поезії Плат набуває гендерного прочитання. Голос жіночого ліричного героя вбирає в себе елементи різних дискурсів. Так, складні образи з очевидною культурологічною конотацією, котрі створюють враження загостреного почуття історії, знаходяться поруч з “дитячими” словами (дитячий дискурс), з їх “неправильною” фонетикою (*chuffing, achoo, gobbledygo*) та з фольклорними образами, а німецькі слова влітаються в англійський текст (*It stuck in a bark wire snare/Ich, ich, ich*). Героїня дорослішає і ніби шукає себе в різних культурних традиціях. На лексико-семантичному рівні в підсвідомості жіночого ліричного героя втілюється поєднання дитячих спогадів та дорослих переживань.

Як бачимо з вищенаведених прикладів, яскраву, частіше гротескную експресивність символи жіночого світу у віршах авторки отримують саме в результаті використання слів з таких несумісних комунікативних практик як, наприклад, науковий (частково медичний), міфологічний, історичний, побутовий дискурси. Поетеса бере з історії та культурної традиції центральні концептуальні образи та виводить їх за рамки патріархальної системи, тим самим позбавляючи їх звичної логіки розвитку. На стилістичному рівні таке “розчленування” образу та його традиційного змісту досягається шляхом семантичного контрасту між численними алюзіями та приймаючим текстом, між “чужими” чоловічими міфологемами та “своїм” жіночим текстом, в рамках якого ці міфологеми піддаються іронічній інтерпретації.

Література

1. Linda Wagner-Martin Sylvia Plath: A Literary Life. — New York: Vermilion Books, 1987.
2. Sylvia Plath. Online Poetry collections/ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.angelfire.com/tn/plath/>
3. Sylvia Plath. Online Poetry collections/ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.angelfire.com/tn/plath/>
4. Sylvia Plath. Online Poetry collections/ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.angelfire.com/tn/plath/>
5. Sylvia Plath. Online Poetry collections/ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.angelfire.com/tn/plath/>